

Юлія Пустовіт,

кандидат юридичних наук, доцент,
доцент кафедри адміністративного,
фінансового та інформаційного права
Державного торговельно-економічного університету
ORCID: 0000-0003-1845-7044

DOI 10.32782/2306-9082/2023-51-6

УДК 338.439.02:351.746.1

Продовольча безпека як складова національної безпеки

Проблема продовольства для населення в усі часи нерозривно пов'язана зі стійкістю та міцністю влади, самим існуванням держави, тобто із проблемою національної безпеки. Сьогодні Україна протидіє безпрецедентному військовому, політичному, економічному, психологічному, культурному, релігійному тиску з боку російської федерації. Це випробовує на міцність систему забезпечення національної безпеки держави та окремих її елементів, серед яких важливе місце займає продовольча безпека.

Саме продовольча безпека забезпечує автономність і незалежність будь-якої держави. Завдяки їй досягається сталий соціально-економічний розвиток суспільства, його демографічне відтворення. З цього приводу П. Саблук писав, що «не може вважатися економічно розвинутою і багатою держава, якщо людина в ній обмежена у продуктах харчування. Тому має бути розроблена і всебічно виважена парадигма національної продовольчої безпеки» [27, с. 3].

24 лютого російська федерація почала повномасштабну збройну агресію, назавжди змінивши життя усіх українців. Сьогодні Україна фактично веде одночасно дві війни: одну за незалежність та територіальну цілісність, другу за продовольчу безпеку. Війна спричинила руйнування налагоджених процесів постачання продуктів, багато посівних територій заміновано, частину тимчасово окуповано, знищено техніку, склади, гідропоруди. За таких складних умов забезпечення продовольчої безпеки є надзвичайно актуальним, у зв'язку з чим виникає необхідність додаткового з'ясування сутності продовольчої безпеки як елемента національної безпеки.

Проблемам продовольчої безпеки присвячено велику кількість публікацій та досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних учених і фахівців. Серед зарубіжних учених слід зазначити У. Ліферта, М. Мазойера, Т. Мальгуса, А. Маслоу, Е. Райнерта, Д. Рікардо, А. Сміта, М. Трейсі, які заклали загальнотеоретичні та методологічні засади

дослідження проблеми продовольчої забезпеченості.

Питання правового забезпечення продовольчої безпеки України активно досліджуються в роботах таких науковців, як І. Бінько, В. Бойко, П. Борщевський, С. Бугера, Ю. Вале-тов, О. Вараксіна, В. Власов, В. Геєць, О. Гойчук, К. Голівков, М. Гребенюк, О. Гудзинський, Б. Данилишин, Л. Дейнеко, М. Долішній, А. Духневич, В. Єрмоленко, С. Кваша, В. Ковальов, Ю. Кудріна, М. Кулаєць, Т. Курман, А. Лисецький, І. Лукінов, С. Лушпаєв, І. Манзій, Л. Міляр, Р. Мудрак, Б. Пасхавер, Я. Пушак, П. Саблук, В. Самокиш, В. Ситник, А. Статівка, С. Судомир, О. Тарасюк, А. Тригуб, Р. Трінько, В. Уркевич, Л. Шинкарук, В. Шишлюк, В. Шлемко та багато інших учених.

В сфері державного управління та національної безпеки продовольчу безпеку досліджували: Я. Алексєєва, М. Бугрій, О. Коваленко, І. Міхаліна, С. Москаленко, В. Олійник, Т. Осташко, М. Плотнікова, І. Розпутенко, В. Руликівський, О. Скидан, А. Фролов, В. Шкаберін, С. Щербина та ін.

В дослідженнях зазначених вчених сформований понятійно-категоріальний апарат та обґрунтовано важливість наукового пошуку шляхів вирішення найбільш важливих проблем у сфері продовольчої безпеки. Однак і досі як у науковій літературі, так і в офіційних документах відсутня єдина точка зору на поняття продовольчої безпеки, її місце в структурі національної безпеки, а визначення терміну є узагальненим і не відображає всього комплексу проблем, пов'язаних з цією сферою.

Метою наукової статті є дослідження та узагальнення наукових підходів до визначення категорії «продовольча безпека» як елемента національної безпеки, виявлення й охарактеризування її, які визначені в законодавстві та спеціальній літературі.

Виклад основного матеріалу. Термін «продовольча безпека» (походить від англійського терміну «food safety» чи «food security», що перекладається як «продовольча безпека» або «продовольче забезпечення») введено в нормативний обіг на Всесвітній конференції із проблем продовольства, яка відбулася в 1974 р. у Римі під егідою FAO. У підсумку конференції була прийнята Загальна Декларація про ліквідацію голоду та недоїдання та вперше сформульовано поняття продовольчої безпеки як: «Постачання в усі часи та в усьому світі належних основних продуктів харчування в обсягах, достатніх для підтримки неухильного зростання споживання продовольства та регулювання коливань виробництва та цін» [2]. Як зазначає І. Тернавська, офіційно прийнятий в світовій практиці термін сьогодні використовується для характеристики стану продовольчого ринку і, в цілому, економіки країни чи групи країн, а також світового ринку продовольства [32].

На національному рівні нормативно закріплене поняття «продовольча безпека» міститься у Законі України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24 червня 2004 р., де під цією категорією розуміють захищеність життєвих інтересів людини, яка виражається в гарантуванні державою безперешкодного економічного доступу людини до продуктів харчування з метою підтримання її звичайної життєвої діяльності [11].

Дане визначення, на думку фахівців, є неповним, оскільки передбачає лише економічну доступність продовольства та враховує тільки кількісні показники продовольчої безпеки, лишаючи поза увагою якісні показники. Адже продовольча безпека – це не лише забезпечення населення необхідною кількістю продовольства, це ще й відповідність цього продовольства критерію якості й безпечності для споживача [16, с. 225].

Проект Закону України «Про продовольчу безпеку України» визначає, що «продовольча безпека – соціально-економічне та екологічне становище, за якого населення забезпечено безпечними і якісними основними продуктами харчування, що необхідні для раціонального харчування» [24].

На нашу думку, закріплене у цьому законопроекті визначення продовольчої безпеки також не є повним за своїм змістом. Науковці, пропонуючи визначення цього поняття, акцентують увагу на різних особливостях продовольчої безпеки, що відрізняють його від нормативного визначення. Так, В. Курило та О. Гойчук визначають продовольчу безпеку як гарантовану здатність держави на принципах самозабезпечення основними харчовими продуктами за їх економічної фізичної доступності незалежно від впливу зовнішніх і внутрішніх чинників задовольняти потреби населення в особі кожного громадянина продуктами харчування в необхідному обсязі, асортименті та якості на рівні, що забезпечує його здоров'я та інтелектуальний розвиток [6, с. 3].

Як зазначає І. Миценко, продовольча безпека – це здатність вітчизняних товаровиробників забезпечити населення держави харчуванням в обсязі та калорійності, що відповідають раціональним науково обґрунтованим нормам та гарантують соціально-політичну стабільність, стійкість, економічний розвиток, а також незалежність у разі виникнення військових конфліктів, стихійних явищ, епізотій [19, с. 22]. Б. Пасхавер виділяє два показники, що розкривають сутність поняття продовольчої безпеки: а) кількість та якість харчування; б) економічна доступність харчування (у частинах сімейного бюджету) [22, с. 43].

Досліджуючи далі сутність поняття «продовольча безпека», доцільно здійснити узагальнену характеристику двох визначальних

частин-категорій, з яких утворене досліджуване поняття, саме поняття «продовольча» і «безпека», їх сутнісне наповнення.

Академічний тлумачний словник української мови тлумачить термін «продовольство» як їстівні припаси, продукти харчування, харчі [3].

Етимологічний словник української мови визначає, що «продовольство» – це нещодавнє запозичення з російської мови; є похідним від застарілого російського слова «продовольствовать» – постачати продовольство, готувати (в організованому порядку) [9].

Синонімом терміну «продовольство» є слово «їжа», «пожива», «наїдок» – все, що споживає людина й інші живі істоти для підтримання життя; речовини, які отримує організм з довкілля, а також є для нього будівельним матеріалом і джерелом енергії [30].

Законодавство України замість терміну «продовольство» використовує поняття «харчовий продукт», під яким розуміється речовина або продукт (неперероблений, частково перероблений або перероблений), призначені для споживання людиною. До харчових продуктів належать напої (в тому числі вода питна), жувальна гумка та будь-яка інша речовина, що спеціально включена до харчового продукту під час виробництва, підготовки або обробки [13].

Термін «харчовий продукт» не включає: корми; живих тварин, якщо вони не призначені для розміщення на ринку для споживання людиною; рослини (до збору врожаю); лікарські засоби; косметичні продукти; тютюн і тютюнові вироби; наркотичні і психотропні речовини у межах визначень Єдиної Конвенції ООН про наркотики 1961 року і Конвенції ООН про психотропні речовини 1971 року; залишки та забруднюючі речовини [13].

Термін «безпека» є багатоаспектним (безпека національна, безпека

міжнародна, безпека праці, безпека інформаційна, безпека економічна, безпека дорожнього руху та ін.) і має багатовекторне спрямування, тому розглядається науковцями в різних площинах: глобальна, національна, індивідуальна (особиста) тощо.

У науковій літературі дається досить багато визначень безпеки, серед яких набули поширення такі: безпека – це ситуація, при якій кому- або чому-небудь не існує загрози з боку кого- або чого-небудь, при цьому не виключається наявність одночасно кількох джерел небезпеки [17]; стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства, держави від зовнішніх і внутрішніх загроз [5].

За українським тлумачним словником «безпека – стан, коли кому чи чому-небудь ніщо не загрожує, а забезпечення – надання достатніх для життя матеріальних засобів, необхідних для діяльності, функціонування чого-небудь» [33].

За своєю юридичною природою безпека є станом урегульованості правом суспільних відносин, які виникають з приводу реалізації життєво важливих інтересів особи, суспільства, держави, адекватно факторам і умовам, що формують потенційні та реальні загрози, створювані протиправними діями, шкідливими подіями (явищами) техногенного характеру, а також наслідками ліквідованих шкідливих подій [18, с. 30].

Юридична енциклопедія поняття «безпека» визначає як стан захищеності життєво важливих інтересів особи, суспільства і держави від зовнішньої і внутрішньої загрози [35, с. 137].

Г. Ситник зазначає, що «безпека – це певний стан системи, за якого вона зберігає свою цілісність, стійкість (стабільність), здатність до ефективного функціонування і прогресивного розвитку, а отже, можливість надійного захисту усіх її елементів (підсистем) від будь-яких

деструктивних внутрішніх і зовнішніх дій [29, с. 28].

Д. Беззубов розглядає безпеку як категорію соціального життя суспільства, що виникла разом із появою розумової діяльності людини та об'єднання її в соціум [4, с. 412]. Загрози безпеці варто розуміти як наявні у реальній дійсності загрози фізичній особі, суспільству і державі, що виникають у результаті протиправної діяльності суб'єктів, а також при використанні джерел підвищеної небезпеки природного і техногенного змісту. Стан захищеності людини, суспільства і держави є однією з мотивацій спільної протидії загрозам і ризикам, що стають причинами порушення безпеки і застосування державою до порушників засобів юридичного впливу [20].

В. Ліпкан у трактуванні поняття «безпека» застосовує чотири підходи: статистичний (безпека як стан захищеності), апофатичний (безпека як відсутність загроз і небезпек), діяльнісний (система заходів, спрямованих на створення певних безпечних умов), пасивний (дотримання певних параметрів і норм, від забезпечення яких безпосередньо залежить безпека) [18, с. 362].

З огляду на характер дослідження недостатньо оперувати тільки загальними поняттями «продовольство» та «безпека». Продовольча безпека є полівидовим поняттям, оскільки її зміст як соціально-економічної категорії тісно пов'язаний з національною безпекою держави.

Законодавча база України продовольчу безпеку визнає як пріоритетну сферу національної безпеки. Так, Законом України «Про основи національної безпеки України» від 19 червня 2003 р., який діяв до 2018 року, до основних реальних та потенційних загроз національній безпеці України було віднесено: критичний стан з продовольчим забезпеченням населення; екологічно

необґрунтоване використання генетично змінених рослин, організмів та похідних продуктів; посилення впливу шкідливих генетичних ефектів у популяціях живих організмів, зокрема генетично змінених організмів.

У чинному Законі України «Про національну безпеку України» від 21 червня 2018 р. про продовольчу безпеку не згадується. Зазначеним Законом національна безпека України визначається як захищеність державного суверенітету, територіальної цілісності, демократичного конституційного ладу та інших національних інтересів України від реальних та потенційних загроз. При цьому національні інтереси України становлять життєво важливі інтереси людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує державний суверенітет України, її прогресивний демократичний розвиток, а також безпечні умови життєдіяльності і добробут її громадян [12].

Тлумачення наведених законодавчих визначень дозволяє віднести до життєво важливих інтересів людини, суспільства і держави, реалізація яких забезпечує добробут громадян України, а також державний суверенітет, виробництво в державі належної кількості якісних продуктів харчування, гарантування доступу людини до необхідних продуктів харчування, забезпечення експортного потенціалу аграрного сектору економіки України та запобігання залежності України від імпорту окремих різновидів продуктів харчування [15].

Як зазначає С. Кваша, продовольча безпека є важливим складовим елементом національної державної безпеки й характеризує політичну незалежність країни, її економічну міцність та стабільність, соціальну забезпеченість населення та продовольчі потреби своїх громадян без збитку національно-державним інтересам. Вчений виділяє три сутнісні аспекти цього поняття [14, с. 65]:

1) політичний – характеризує здатність держави підтримувати свій стабільний позитивний міжнародний імідж як конкурентоспроможної на аграрних зовнішніх ринках держави, забезпечувати своїм громадянам споживання повноцінних продуктів харчування відповідно до прийнятих міжнародних стандартів і норм;

2) економічний – характеризує здатність держави мобілізувати внутрішні ресурси й агроекономічний потенціал країни для організації виробництва сільськогосподарської продукції та постачання населенню продовольства переважно за рахунок власного виробництва і цим гарантувати економічну самостійність і достатню незалежність від зовнішніх ринків;

3) соціальний – визначає зайнятість населення в аграрному секторі економіки з відповідною продуктивністю праці та її оплатою, з передбаченням повного забезпечення інфраструктурними факторами функціонування сільських районів.

В. Шлемко та І. Бінько вважають, що продовольча безпека – це такий рівень продовольчого забезпечення населення, який гарантує соціально-політичну стабільність у суспільстві, виживання й розвиток нації, особи, сім'ї, стійкий економічний розвиток [8, с. 55].

За висновком В. Єрмоленка, зміст продовольчої безпеки формують наступні чинники: продовольча незалежність держави; якість і безпечність харчової продукції; фізична доступність продуктів харчування для населення; економічна доступність продуктів харчування для населення [10, с. 114].

Отже продовольча безпека має низку характерних ознак, які визначають її роль у гарантуванні національної безпеки нашої держави.

По-перше, у складі продовольчої безпеки можна виділити внутрішній

і зовнішній аспекти. Так, внутрішній аспект продовольчої безпеки полягає у функціонуванні в державі ефективних механізмів гарантування доступу людини до продуктів харчування в кількості й асортименті, достатніх для забезпечення її життєдіяльності (кількісний вимір), а також забезпечення належної якості та безпечності таких продуктів (якісний вимір).

В законодавстві України передбачені окремі правові механізми забезпечення якісного виміру продовольчої безпеки України в уніфікованому Законі України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» у редакції від 22 липня 2014 р., а також у диференційованих законах України «Про державний контроль за дотриманням законодавства про харчові продукти, корми, побічні продукти тваринного походження, здоров'я та благополуччя тварин» від 18 травня 2017 р., «Про дитяче харчування» від 14 вересня 2006 р., «Про державну систему біобезпеки при створенні, випробуванні, транспортуванні та використанні генетично модифікованих організмів» від 31 травня 2007 р., «Про пестициди і агрохімікати» від 2 березня 1995 р., «Про виробництво та обіг органічної сільськогосподарської продукції та сировини» від 3 вересня 2013 р., в інших спеціальних нормативно-правових актах.

Зовнішній аспект продовольчої безпеки полягає в самозабезпеченні державою своїх продовольчих потреб із метою зменшення залежності її економіки від імпорту продуктів харчування. Високорозвинені країни, інтенсивно розвиваючи світові ринки, наполегливо підтримують дуже високий рівень самозабезпечення. Наприклад, у США та Франції цей рівень складає близько 100%, у Німеччині – 93%, в Італії – 78%. Навіть Японія дотримується рівня самозабезпечення 50%.

Щодо нашої країни, то розв'язана Росією війна суттєво вплинула на стан продовольчої безпеки в Україні. В 2022 році країна посіла останнє місце в Європейському рейтингу (26 місце з 26) та на світовій мапі зайняла серед 113 країн: за доступністю продовольства – 65 місце (66 місце у 2018 р.), наявністю – 93 місце (73 місце у 2018 р.), якістю і безпекою – 52 місце (46 місце у 2018 р.), природними ресурсами та стійкістю до змін клімату – 94 місце (76 місце у 2018 р.) [7; 1].

Погіршення рейтингових показників відбулося як за рахунок викликів, пов'язаних з Covid-19, так і повномасштабною війною, яка спричинила знищення логістичних ланцюгів та інфраструктури (наприклад, блокування морських портів України ускладнило імпорт критично необхідних продуктів харчування та мінеральних добрив), руйнацію господарств та виробництв, зменшення кількості виробленого продовольства, що відбулося через поширення воєнних дій в сільськогосподарських областях (Харківська, Миколаївська, Херсонська та Запорізька) та їх часткову окупацію, зменшення посівних площ (наразі одна третина посівних площ залишається непридатними через бойові дії та значне мінування), зростання базових продовольчих потреб в найбільш постраждалих регіонах країни.

Підводячи підсумки, можна констатувати, що продовольча безпека це функція (безпекова діяльність) продовольчої системи, спрямована на протидію загрозам та збереження власної цілісності з метою створення умов для реалізації національних безпекових інтересів у продовольчій сфері.

Після 24 лютого 2022 р. безпекове середовище в Україні піддалося серйозним випробуванням. Суттєвими проблемами для продовольчої безпеки стала фізична та економічна

недоступність їжі для значної кількості населення попри існуючий потенціал сільськогосподарського виробництва, зокрема зернових культур. Низький рівень доходів не дозволяє населенню в повній мірі задовольнити потреби у висококалорійних продуктах.

Для сьогодення стають надактуальними кроки з покращення стану продовольчої безпеки країни: припинення воєнних дій та розмінування посівних площ; завершення

земельної реформи; інвестування та кредитування продовольчої сфери; наближення до світових нормативів стандартизації та сертифікації продукції; збільшення економічної доступності багатьох товарів продовольства для населення; активізація виробництва органічних продуктів харчування; вирішення проблем фінансового, матеріально-технічного, кадрового, наукового та інформаційно-консультативного забезпечення.

Список використаних джерел

1. Global Food Security Index 2022. URL: https://impact.economist.com/sustainability/project/food-security-index/reports/Economist_Impact_GFSI_2022_Global_Report_Sep_2022.pdf (дата звернення: 01.10.2023).
2. Report of the World Food Conference, Rome, 5-16 November 1974. URL: <https://digitallibrary.un.org/record/701143?ln=en#record-files-collapse-header> (дата звернення: 01.10.2023).
3. Академічний тлумачний словник української мови. URL: <http://sum.in.ua> (дата звернення: 01.10.2023).
4. Беззубов Д. Суспільна безпека (організаційно-правові засади забезпечення): монографія. Київ: «МП Леся», 2013. 452 с.
5. Велика українська енциклопедія URL: <https://vue.gov.ua> (дата звернення: 01.10.2023).
6. Гойчук О., Курило В. Продовольча безпека та необхідність її правового забезпечення. Адвокат. 2006. №3. С. 3–5.
7. Гуророва О., Літвінова Н. Умови, основні критерії та фактори забезпечення продовольчої безпеки України. Управління розвитком соціально-економічних систем: матеріали VII Міжнародної науково-практичної конференції (м. Харків, 20-21 квітня 2023 року). Харків: ДБТУ, 2023. С. 352–356
8. Економічна безпека України: сутність і напрямки забезпечення [монографія] / В. Шлемко, І. Бінько. К.: НІСД, 1997. 144 с.
9. Етимологічний словник української мови: В 7 т. – Т. 4: Н–П / Ред. кол.: О. Мельничук (гол. ред.), В. Коломієць, Т. Лукінова, Г. Півторак, В. Складенко, О. Ткаченко; Укладачі: Р. Болдирев, В. Коломієць, А. Критенко, О. Мельничук, Г. Півторак, А. Пономарів, В. Складенко, І. Стоянов, В. Ткаченко, О. Ткаченко, А. Шамота. НАН України. Ін-т мовознавства ім. О. О. Потебні. К.: Наукова думка, 2003. 657 с.
10. Єрмоленко В. Актуальні питання систематизації законодавства про продовольчу безпеку. Сучасні проблеми систематизації екологічного, земельного та аграрного законодавства України: зб. наукових праць круглого столу (18 березня 2011 року). К.: ВГЛ «Обрії», 2011. С. 113–119.
11. Закон України «Про державну підтримку сільського господарства України» від 24.06.2004 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1877-15> (дата звернення: 01.10.2023).
12. Закон України «Про основи національної безпеки України» від 21.06.2018 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/964-15> (дата звернення: 01.10.2023).
13. Закон України «Про основні принципи та вимоги до безпечності та якості харчових продуктів» від 23.12.1997 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/771/97-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 01.10.2023).

14. Кваша С. Продовольча безпека України та розвиток експорту аграрної продукції. Україна в XXI столітті: концепції та моделі економічного розвитку. Матеріали доповідей V Міжнародного конгресу українських економістів (м. Львів, 22-26 травня 2000 р.) В двох частинах / НАН України. Інститут регіональних досліджень. Львів, 2000. 466 с.
15. Коваленко Т., Ковальчук Т. Нормативно-правове забезпечення продовольчої безпеки України: сучасний стан та перспективи вдосконалення. Науково-практичний журнал «Екологічне право». Вип. 3, 2019. С. 26–31.
16. Курман Т. Організаційно-правові засади забезпечення продовольчої безпеки в Україні. Правове регулювання екологічних, аграрних та земельних відносин в Україні: сучасний стан і напрями вдосконалення: моногр. / за ред. А. Гетьмана, В. Уркевича. Х.: Право, 2012. С. 221–270.
17. Легеца Ю., Орешкова А. Визначення поняття «продовольча безпека». Науковий вісник Дніпропетровського державного університету внутрішніх справ. 2014. № 2. С. 74–80.
18. Ліпкан В. Теорія національної безпеки: підручник. К.: КНТ, 2009. 631 с.
19. Миценко І. Продовольча безпека України: оцінка стану та світовий досвід вирішення проблеми / за ред. В. Плаксова. Кіровоград, 2001. 203 с.
20. Остапенко О. Адміністративно-правова природа безпеки населення України. Наукові записки Львівського університету бізнесу та права. Серія економічна. Серія юридична. Вип. 30/2021. С. 234–246.
21. Пархоменко М. Продовольча безпека в системі забезпечення національної безпеки України. Правове забезпечення економічного суверенітету держави в умовах міжнародної інтеграції: матеріали круглого столу (м. Донецьк, 23 листоп. 2010 р.); НАН України, Ін-т екон.-правових досліджень. Донецьк: Ноулідж, 2010. С. 58–60.
22. Пасхавер Б. Сучасний стан продовольчої безпеки. Економіка України. 2006. №4. С. 43–50.
23. Продовольча та екологічна безпека України в умовах воєнного стану: колективна монографія / за наук. ред. О. Дребот. К.: НУБІП, 2022. 266 с.
24. Проект закону України «Про продовольчу безпеку України. URL: <https://ips.ligazakon.net/document/jf6gi01i> (дата звернення: 01.10.2023).
25. Пушак Я., Стричак Г. Суть національної, економічної, продовольчої безпеки та взаємозв'язок між ними. Таврійський науковий вісник. 2012. Вип. 79. С. 305–311.
26. Румик І. Понятійні аспекти продовольчої безпеки як складової національної безпеки України. Вчені записки Університету «КРОК». 2014. Вип. 35. С. 22–32.
27. Саблук П. Нова економічна парадигма формування стратегії національної продовольчої безпеки України в XXI столітті. К., 2001. 94 с.
28. Сенишин О. Пріоритетне значення продовольчої безпеки у процесі формування системи національної безпеки країни. Галицький економічний вісник. Тернопіль: ТНТУ, 2014. Том 44. № 1. С. 54–62.
29. Ситник Г. Державне управління у сфері національної безпеки (концептуальні та організаційно-правові засади): підручник. К.: НАДУ, 2012. 728 с.
30. Словник синонімів. URL: <https://synonymy.info> (дата звернення: 01.10.2023).
31. Стадник М. Місце продовольчої безпеки в системі національної безпеки держави. Бюлетень Кам'янець-Подільського національного університету. Економічні науки. 2012. Вип. 6. С. 63–67.
32. Тернавська І. Теоретичні підходи до інтерпретації сутності продовольчої безпеки. URL: http://confnarv.at.ua/publ/konf_14_15_grudnja_2011_r/sekcija_5_ekonomichni (дата звернення: 01.10.2023).
33. Тлумачний словник сучасної української мови / Укладачі: Л. Коврига, Т. Ковальова, В. Пономаренко / За ред. В. Калачника. Х.: Белкар-книга, 2005. 800 с.
34. Трегобчук В. Продовольча безпека в контексті національної безпеки держави. К.: ІЕ НАН України, 1999. 56 с.
35. Юридична енциклопедія: в 6 т. Т. 1 / ред. кол. Ю. Шемшученко (відп. ред) та ін. К.: Наукова думка, 1998. 669 с.

Пустовіт Ю. Ю. Продовольча безпека як складова національної безпеки

У статті розглядаються теоретичні підходи до визначення поняття «продовольча безпека» у контексті національної безпеки, схарактеризовані його зміст і сутність. Зазначено, що в умовах агресії російської федерації наукові дослідження фундаментальних понять у контексті безпекознавства мають практичне значення.

Проблема продовольчої безпеки вивчається за допомогою різних наукових напрямів, таких як соціально-економічний, політичний, екологічний, демографічний, управлінський, біологічний, медичний, інформаційний, юридичний та інші, які використовують відповідну наукову базу, термінологію та методологічні підходи. У контексті російської збройної агресії, проблема продовольчої безпеки стає ще актуальнішою.

Це дослідження приділяє увагу актуальній проблемі, яка охоплює широкий спектр соціальних відносин – а саме, природу та сутність поняття «продовольча безпека». В додаток до цього, в статті розглядається юридичний аспект поняття «продовольча безпека».

У статті з'ясовано основні підходи до визначення сутності поняття «продовольча безпека», що є одним з основних елементів національної безпеки країни. Вказується на важливість забезпечення продовольчого забезпечення в умовах воєнного стану та у післявоєнний період. Гарантування продовольчої безпеки задля досягнення її цілісності має здійснюватися на трьох ієрархічних рівнях: національному, регіональному та мікрорівнях.

Серед ключових факторів, що є дестабілізуючими чинниками продовольчої безпеки виділяють економічні кризи, розгортання воєнних дій, природні катаклізми та зміни природньо-кліматичних умов, зростання населення планети тощо.

Повномасштабна війна на території України стала суттєвою небезпекою для продовольчої безпеки та безпеки країни в цілому, тому пріоритетним питанням для сьогодні має стати знаходження дієвих шляхів пом'якшення її негативних наслідків.

Ключові слова: безпечність продуктів харчування, достатність харчування, доступність, національна безпека, продовольча безпека, продовольча незалежність, продовольство, продукти харчування, стабільність, продовольче забезпечення, якість харчування.

Pustovit Yu. Food safety as an ingredient national security

The article examines theoretical approaches to defining the concept “food security” in the context of national security, characterizes its content and essence. It is noted that in the conditions of aggression of the Russian Federation, scientific research of fundamental concepts in the context of security studies is of practical importance.

The problem of food security is studied with the help of various scientific directions, such as socio-economic, political, ecological, demographic, managerial, biological, medical, informational, legal, and others, which use the appropriate scientific base, terminology, and methodological approaches. In the context of Russian armed aggression, the problem of food security becomes even more urgent.

This study focuses on a current problem that covers a wide range of social relations – namely, the nature and essence of the concept of “food security”. In addition to this, the article considers the legal aspect of the concept of “food safety”.

The article clarifies the main approaches to defining the essence of the concept of “food security”, which is one of the main elements of the country's national security. The importance of ensuring food security in the conditions of martial law and in the post-war period is indicated. Guaranteeing food security in order to achieve its integrity should be carried out at three hierarchical levels: national, regional and micro levels.

Among the key factors that are destabilizing factors of food security are economic crises, the deployment of hostilities, natural disasters and changes in natural and climatic conditions, the growth of the global population, etc.

Продовольча безпека як складова національної безпеки

A full-scale war on the territory of Ukraine has become a significant danger for food security and the security of the country as a whole, so finding effective ways to mitigate its negative consequences should be a priority issue for today.

Key words: food safety, food sufficiency, availability, national security, food security, food independence, food, food products, stability, food security, food quality.